

สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาคนในยุค Thailand 4.0 เป็นขุมปัญญาของประเทศ
Higher Education Institutions for the development of People in Thailand 4.0 as the
wisdom of the country

พระวิระพันธ์ ดิคุขปญโญ (เสียงเย็น)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

nawakawirapan008@gmail.com

บทคัดย่อ

สภาพการณ์ที่มีผลต่อความจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนาการศึกษานั้นมีหลายประการ อาทิ ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศแบบก้าวกระโดดที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ การปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) ต่อการเปลี่ยนแปลงสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรม 4.0 ผลกระทบของการเป็นประชาคมอาเซียนต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งการศึกษา “สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาคนในยุค Thailand 4.0 เป็นขุมปัญญาของประเทศ” ได้ประเด็นหลักสำคัญในการนำเสนอ ดังนี้ 1) กระบวนการพัฒนาคนของสถาบันอุดมศึกษาในยุค Thailand 4.0 2) เสนอแนวทางกระบวนการพัฒนาคนของสถาบันอุดมศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่ Thailand 4.0 นั้น จำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการขับเคลื่อนไปทั้งระบบ ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพนั้นมีหลายประการ ได้แก่ การพัฒนาด้านการศึกษาแก่คน ทุกวัย ทุกระดับชั้น ทุกคนจึงต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับ ลักษณะสำคัญของการศึกษา 4.0 ตามแนวคิดของนักการศึกษาแผนการศึกษาแห่งชาติ เป้าหมายสำคัญของแผนการศึกษาแห่งชาติ คือ ความเชื่อมโยงของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 กับยุทธศาสตร์ชาติ เป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติด้านการศึกษา และแนวทางการพัฒนา กล่าวได้ว่าถ้าผู้นำด้านการศึกษา บุคลากรทางด้านการศึกษาทั้งของภาครัฐและเอกชนต่างทำความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษา 4.0 และร่วมมือกันปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบแล้วย่อมส่งผลให้เกิดการศึกษา 4.0 นำไปสู่ Thailand 4.0 ได้อย่างแท้จริง (สุนทรสินธพานนท์, 2560 : 11)

คำสำคัญ : กระบวนการพัฒนา, สถาบันอุดมศึกษา และ Thailand 4.0

ABSTRACT

There are many vital situations that affect the need for educational development, such as the advancement of the information technology affecting economic system, the Digital

Revolution toward the transition to the industrial revolution 4.0, the impact of being an ASEAN Community on the economic and social system. The main issues presented in this article are as follows: 1) the development process of higher education institutions in Thailand 4.0 and 2) propose the development process of higher education institutions.

The study found that entering 4.0 era of Thailand needs cooperation from all parties to drive the entire system. The important factors that will lead to gain the effective goals rely on different aspects such as education for people of all ages levels. Everyone should understand the important aspects of education 4.0 along with the concept of educational experts in National Education Commission. The goal of National Education Commission is associating National Education Act B.E. 2560 – 2579 with National Strategies for Education and Development. It can be said that if education leaders and educational personnel, both public and private sectors, understand the aspect of education 4.0 and cooperate to act in accordance with their roles and responsibilities, it will truly lead to Education 4.0 and finally Thailand 4.0 (Sukon Sinphanon, 1980: 11)

KEYWORDS: development process, Higher Education Institutions, Thailand 4.0

บทนำ

เมื่อการศึกษาของประเทศได้ก้าวเข้าสู่ยุคที่ต้องเชื่อมต่อกับภาคเศรษฐกิจ สังคม อุตสาหกรรม รวมทั้งเทคโนโลยี และนวัตกรรม สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพคนให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของประเทศด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ ในปัจจุบันยังคงประสบปัญหาในหลายด้าน เช่น ปัญหาผลิตภาพการผลิต ความสามารถในการแข่งขัน คุณภาพการศึกษา ความเหลื่อมล้ำทางสังคม เป็นต้น ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาที่มีความท้าทายที่จะตามมา คือ การสร้างคุณภาพการศึกษาที่สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลง และผลิตพลเมืองที่เข้มแข็ง ช่วยแก้ไขวิกฤติความขัดแย้ง และพัฒนาประเทศที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนคนส่วนใหญ่ได้ ตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษาปัจจุบัน ในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ทางด้านสมอง สติปัญญา ควบคู่ไปกับคุณธรรมจริยธรรม นำไปสู่การพัฒนาให้คนไทยมีความสุข ภายใต้ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เป็นคนดี คนเก่ง และคนมีความสุข ในยุค Thailand 4.0

การเข้าสู่ศตวรรษที่ ๒๑ และการเปลี่ยนแปลงของโลก

นวัตกรรมนั้นว่ามีความสำคัญต่อการศึกษาอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากในโลกยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) มีการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความก้าวหน้าทั้งด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศ การศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านสถาบันการศึกษาเอง (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ ,2558 : 525) ชนิตา รักษ์พลเมือง (2534 : 79) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับสังคมและความต้องการของสมาชิกต้องคำนึงถึงสภาพพื้นฐานต่าง ๆ ของสังคม เพื่อประโยชน์ในการกำหนด รูปแบบ เป้าหมาย และแนวการดำเนินการ ดังนั้น สถาบันการศึกษาซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมเป็นสถาบันหลักที่รับผิดชอบหน้าที่ในการจัดการศึกษาแก่ทุกคนในสังคมจึงต้องตระหนักและหาวิธีการในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในยุคนี้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีมหาวิทยาลัยรับผิดชอบหน้าที่หลักในการจัดการศึกษา ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาสำหรับประเทศไทยพัฒนาการของอุดมศึกษาเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างความทันสมัยให้แก่ประเทศอันเป็นความจำเป็นเพื่อรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติ (จรัส สุวรรณเวลา, 2551 : 20)

ในศตวรรษที่ 21 สถาบันอุดมศึกษาควรปรับตัวให้รองรับอาชีพที่หลากหลาย ปรับรูปแบบการเรียนรู้ จาก 1.0 ที่เรียนรู้จากอาจารย์อย่างเดียว ให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง (2.0) และสร้างองค์ความรู้ (3.0) นำไปสู่การอุดมศึกษาไทยในยุค 4.0 ที่มีหัวใจสำคัญ คือ "การสร้างนวัตกรรมและพัฒนาศักยภาพมนุษย์" ให้มีคุณภาพสูงขึ้น เน้นการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรและผลิตภัณฑ์ เป็นสังคมของการแบ่งปันและปรับตัวสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ นพ.อุดม คชินทร กล่าวว่า ในช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมา เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสิ่งต่าง ๆ แม้แต่ระบบการเงินก็เกิดความเปลี่ยนแปลงไปมาก อาทิ Bitcoin หรือระบบโลจิสติกส์ เป็นต้น และมีการคาดการณ์กันว่าในปี 2030 จะเกิดการพลิกโฉมในเรื่องของ Health care และการศึกษา ประกอบกับข้อมูลของ World Economic Forum ที่พบว่าในอนาคตเทคโนโลยีด้านสุขภาพจะมีความก้าวหน้า และสามารถแทนคนได้ ทั้งการใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียนรู้ ใช้หุ่นยนต์ผ่าตัด การตรวจพบความผิดปกติของ Gene ที่บ่งบอกการเกิดโรค ตลอดจน Biotechnology เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้การรักษาเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็วและประชากรมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น (อรพรรณ ฤทธิ์มั่น, 2561, ออนไลน์)

การพัฒนาคนของสถาบันอุดมศึกษาในยุค Thailand 4.1

การคิดค้นและตั้งคำใหม่ขึ้นมาอยู่อย่างมากมาย ซึ่ง Thailand 4.0 ก็เป็นคำหนึ่งที่ได้ยินบ่อยครั้งในวงการการศึกษา และมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ

ขึ้นมา โดยลงแรงน้อยกว่าการใช้สมอง, การเป็นยุคของ Knowledge Economy, การพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เป็นต้น

เมื่อโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมาก จึงเป็นความท้าทายสำหรับสถาบันอุดมศึกษาในฐานะที่เป็นหน่วยงานผลิตกำลังคนที่จะออกไปเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกที่ต้องแข่งขันกับนานาประเทศ ซึ่งสิ่งหนึ่งที่ช่วยให้เราสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลง และความท้าทายเหล่านั้นได้คือ การมีพื้นฐานการศึกษาที่ดี รัฐบาลมีนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทุกระดับ โดยสถาบัน อุดมศึกษาเปรียบเสมือนตัวแปรสำคัญในการพัฒนากำลังคนของประเทศให้มีศักยภาพและสามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ โดยได้มุ่งเน้นการประกันโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และการศึกษาเพื่อการมีงานทำและสร้างงานได้ ภายใต้บริบทเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและของโลกที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความเป็นพลวัต ภายใต้สังคมแห่งปัญญา (Wisdom-Based Society) สังคมแห่งการเรียนรู้ (Lifelong Learning Society) และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Supportive Learning Environment) เพื่อให้พลเมืองสามารถแสวงหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อให้ประเทศไทยสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้วในอีก 15 ปีข้างหน้า (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ: 2559: 3)

สถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นภาคการผลิตบุคลากร ต้องเผชิญกับความท้าทายและเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งวัยแรงงาน วัยเด็ก และประชากรเด็กที่เข้าสู่มหาวิทยาลัยมีจำนวนน้อยลง ซึ่งสวนทางกับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งยังมีการแข่งขันในระดับนานาชาติ ตลอดจนการเพิ่มจำนวนมหาวิทยาลัยต่างชาติที่มีศักยภาพสูง ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษา ควรมีทิศทางในการปรับตัวให้รองรับพลวัตที่เปลี่ยนแปลงไป อาทิ การศึกษาอาชีพในโลกอนาคต การปรับรูปแบบการเรียนรู้จาก 1.0 ที่เรียนรู้จากอาจารย์อย่างเดียว ให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง (2.0) และสร้างองค์ความรู้ (3.0) นำไปสู่การอุดมศึกษาไทยในยุค 4.0 ที่มีหัวใจสำคัญ คือการสร้างนวัตกรรมและพัฒนา ศักยภาพมนุษย์ให้มีคุณภาพสูงขึ้น เน้นการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรและผลิตภัณฑ์ เพื่อลดการนำเข้า รวมทั้งเป็นสังคมของการแบ่งปันและปรับตัวสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ยุคโลกาภิวัตน์

ในการพัฒนาคนของสถาบันอุดมศึกษาจึงต้องเตรียมจัดหลักสูตรให้เรียนหลายศาสตร์หลายแขนง และสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก โดยอาจารย์มีหน้าที่ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในสิ่งที่ผู้เรียนอยากรู้ และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์กับอาชีพที่หลากหลายได้ พร้อมเตรียมปรับให้มีการเรียนแบบ Non-Degree มากขึ้น เช่น การเรียนระยะสั้น 6 - 12 เดือน เพื่อรับประกาศนียบัตรเฉพาะทางหรือเฉพาะทักษะ

และนำไปประกอบอาชีพได้ ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานระดับสากลของ Google และ Microsoft ที่เปิดสอนแบบออนไลน์เพื่อให้ได้ประกาศนียบัตร และมีหน่วยงานรองรับในการเข้าทำงาน

การเรียนรู้ในยุคนี้นี้ต้องมุ่งผลสัมฤทธิ์ ผ่านกระบวนการเรียนการสอนจิตปัญญาศึกษา และส่งเสริมทักษะ Soft skills พร้อม ๆ กับการ Share resources ระหว่างสถาบัน ปรับระบบให้โอนหน่วยกิตระหว่างคณะหรือสถาบันได้ สิ่งสำคัญคือมีมาตรการ "บัณฑิตไม่ตกงาน" จัดเพิ่มพูนทักษะให้คนวัยทำงาน และดูแลผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีคุณค่า (อรพรรณ ฤทธิ์มั่น, 2561, ออนไลน์)

การพัฒนาเพื่อการเปลี่ยนแปลงการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา

การศึกษากระบวนการพัฒนานโยบายการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาโดยการวิเคราะห์เอกสารต่างๆ ซึ่งมีองค์ประกอบในการจัดทำแผนดังนี้

1) เสนอการปรับระบบอุดมศึกษา เพื่อให้มีศักยภาพตอบสนองเป้าหมายการพัฒนาประเทศ เช่น ระบบการจัดสรรงบประมาณ ระบบการบริหารงานบุคคล ระบบธรรมาภิบาล และประสิทธิภาพของระบบ เป็นต้น

2) วิเคราะห์ศักยภาพของอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน ตามพันธกิจ ๔ ด้าน ได้แก่ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมว่าจะสามารถรองรับหรือขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาประเทศได้หรือไม่

3) วิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งปัจจัยทั้งภายนอกและภายใน ที่ส่งผลกระทบต่อระบบอุดมศึกษาและการพัฒนาประเทศ

4). การศึกษาเป้าหมายการพัฒนาของประเทศในอนาคต อาทิเช่น ยุทธศาสตร์ประเทศ (country strategy) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ของ สคช. นโยบายและแผนวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ของ สวทช. นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 ของ วช. และแผนหรือนโยบายสำคัญที่เกี่ยวข้องจากกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ (ดร.สุเมธ แย้มมน, 2558 : 6)

ในการแก้ปัญหาและการพัฒนาสังคมจำเป็นต้องมีความรู้และปัญญา ตลอดจนมีคนที่มีความรู้และใช้ความรู้ได้ อันเป็นผลที่ได้มาจากอุดมศึกษา ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจึงเปรียบเสมือนเป็นเครื่องยนต์ที่ขับเคลื่อนพัฒนาประเทศ สถาบันเหล่านี้จึงมีพันธกิจในการสนองความจำเป็นของภาคเศรษฐกิจ สังคม อุตสาหกรรม รวมทั้งเทคโนโลยี ซึ่งศ.คลินิก นพ.อุดม คชินทร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธานเปิดการประชุมสัมมนาวิชาการด้านพัฒนานักศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 7 "การพัฒนานักศึกษาเพื่อสนับสนุนการเดินทางประเทศไทย" ณ ห้องแกรนด์บอลรูม ชั้น 3 โรงแรมเซนจูรี่ พาร์ค กรุงเทพฯ โดยมีนายสุภัทร จำปาทอง เลขาธิการ

คณะกรรมการการอุดมศึกษา, ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา และบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษากว่า 400 คน เข้าร่วมประชุม กล่าวถึงสถาบันอุดมศึกษาในตอนหนึ่งว่า

สถาบันอุดมศึกษาต้องมีเป้าหมายเดียวกันทั้งประเทศ

เป้าหมายของสถาบันอุดมศึกษา คือเป้าหมายการตอบโจทย์ของประเทศและโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะมีความท้าทายตลอดเวลา รวมทั้งการยกระดับประเทศสู่ Thailand 4.0 เพื่อเปลี่ยนผ่านสังคมไทยไปสู่สังคม เศรษฐกิจฐานความรู้ยุคโลกาภิวัตน์ ปรับนโยบายและเส้นทางการผลิตไปสู่การเพิ่มมูลค่าของทรัพยากร และมุ่งเน้นด้านผลิตภัณท์และการบริการที่อาศัยองค์ความรู้ ตลอดจนเป้าหมายในการสร้างงานวิจัยที่มุ่งเป้า โดยสถาบันอุดมศึกษาทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางเพื่อสร้างนวัตกรรมการวิจัยที่ต่อยอดไปสู่เชิงพาณิชย์ ซึ่งจะทำให้ ประเทศไทยหลุดพ้นจากกับดักกลุ่มประเทศรายได้ปานกลาง

นอกจากนี้ ขอให้สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 โดยเฉพาะเรื่องของการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถให้แข่งขันกับนานาประเทศได้อย่างยั่งยืน ซึ่งถือเป็นหัวใจ สำคัญของการยกระดับประเทศให้เป็นไทยแลนด์ 4.0 พร้อมทั้งปรับ Mindset ของอาจารย์มหาวิทยาลัย ที่เมื่อ ค้นพบสิ่งใหม่หรือความรู้ใหม่ ให้นำสิ่งนั้นไปให้ประโยชน์สูงสุด ไม่ใช่เพียงแค่การค้นพบเพื่อขอตำแหน่งทาง วิชาการ เช่น รองศาสตราจารย์และศาสตราจารย์เท่านั้น ตลอดจนการสร้างสังคมอุดมปัญญาที่มีการเรียนรู้ อยู่ ตลอด และการส่งเสริมให้นักศึกษาได้เรียนรู้ศาสตร์ในแขนงต่าง ๆ มากขึ้น เพื่อให้มีความรู้เพียงพอที่จะรับมือกับ ความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในโลกอนาคต

ส่งเสริมการเรียนรู้ยุคใหม่

การเรียนรู้ยุคใหม่ คือ การเรียนและการทำงานจะกลายเป็นสิ่งเดียวกัน นักเรียนนักศึกษาสามารถเรียนรู้ นอกสถานศึกษาได้ทุกที่ทุกเวลา อีกทั้งบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในอนาคต จะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ทุก คนสามารถเข้ามาเรียนรู้ได้ ไม่จำกัดเฉพาะนักศึกษา แต่ต้องเปิดรับประชาชนทั่วไปและคนทำงานให้เข้ามาเรียนรู้ เพิ่มเติมในรูปแบบบทเรียนออนไลน์ (Online Courses) ซึ่งเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ที่ตอบสนอง ความต้องการของเด็ก ยุคใหม่และบริบทที่เปลี่ยนแปลงได้ พร้อมทั้งสร้างแรงบันดาลใจให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ และสร้างการเปลี่ยนแปลงในทุกที่ที่ไปอยู่ โดยต้องปรับการเรียนการสอนให้หลากหลาย มากขึ้น ไม่เน้นการบรรยาย เพียงอย่างเดียว จากสิ่งที่กล่าวมานี้หากสถาบันอุดมศึกษายังไม่ปรับตัวให้รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลก ก็อาจจะนำไปสู่การควบคุมหรือการปิดตัวของสถาบันอุดม ศึกษาได้ ดังนั้น ขอให้สถาบันอุดมศึกษาตระหนัก ในส่วนนี้และนำไปพิจารณาเปิดหลักสูตรสายพันธุ์ใหม่ที่ตอบโจทย์การพัฒนาประเทศในอนาคต

บัณฑิตในศตวรรษที่ 21

สิ่งที่บัณฑิตหรือผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21 พึงมีประกอบด้วย

- 1) การรู้กว้างและรู้ลึก (T-Shaped, breadth and depth) คือการรู้ลึกในเชิงวิชาการและรู้กว้างในทักษะต่าง ๆ ที่เป็น Soft Skill อาทิ การคิดวิเคราะห์ การเป็นผู้นำ ทักษะการสื่อสาร คุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น
- 2) ส่งเสริมให้บัณฑิตเก่งในระดับโลก (Globally Talented) ไม่ใช่เก่งแค่ในประเทศไทยเท่านั้น
- 3) บัณฑิตที่สร้างการเปลี่ยนแปลงให้สถานที่ที่ตนเองอาศัยอยู่ ด้วยการพัฒนาชุมชนและสังคมให้เจริญขึ้น (Entrepreneurially Minded)
- 4) เมื่อเป็นคนเก่งมีความสามารถแล้วควรตอบแทนสังคม (Socially Contributing)
- 5) มีความสามารถด้านทักษะภาษาอังกฤษ (English Proficiency Skill)
- 6) มีทักษะการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลอย่างถูกต้องเหมาะสม (Digital Skill)
- 7) มี STEM Skill กล่าวคือ มีทักษะความสามารถด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ เนื่องจากโลกในยุคนี้และในอนาคตจะขับเคลื่อนด้วยศาสตร์เหล่านี้เป็นส่วนมาก

รมช.ศึกษาธิการ กล่าวถึงการพัฒนาเพื่อเปลี่ยนแปลงในระดับอุดมศึกษาว่า ควรจะเริ่มเปลี่ยนแปลงจากระดับนโยบายคือสภามหาวิทยาลัยก่อน เพราะเป็นส่วนสำคัญอย่างมากต่อทิศทางการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาที่จะต้องผลิตคนออกมารองรับการพัฒนาประเทศ โดยควรปรับองค์ประกอบของกรรมการสภามหาวิทยาลัยให้มีขนาดเล็กลง โดยการลดจำนวนกรรมการ เพื่อให้การดำเนินงานมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ตลอดจนควรคงไว้ซึ่งธรรมาภิบาลในการสรรหาบุคคลที่เหมาะสมมาดำรงตำแหน่งด้วย เมื่อทำได้เช่นนี้การขับเคลื่อนงานในระดับอุดมศึกษาก็จะมีทิศทางที่ชัดเจนและตอบสนองความต้องการของประเทศมากขึ้น

ดร.อรสา ภาววิมล ผู้ช่วยเลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา กล่าวถึงการจัดประชุมในครั้งนี้ว่า ปัจจุบันรัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศ โดยกำหนดวิสัยทัศน์ประเทศไทย พ.ศ. 2558 – 2563 “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ภายใต้โมเดล Thailand 4.0 เพื่อผลักดันการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ การวิจัยและการพัฒนา ตลอดจนการปฏิรูปการศึกษา ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาซึ่งมีบทบาทในการผลิตบัณฑิต เชื่อมโยงกับความต้องการการพัฒนากำลังคนในยุค Thailand 4.0 จึงต้องปรับบทบาทจากการสอนเพื่อให้ความรู้ เป็นการพัฒนานักศึกษาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน ผ่านกิจกรรมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ และการจัดการศึกษาที่สามารถลงมือปฏิบัติและสร้างคุณค่าจากสิ่งที่เรียนรู้ด้วย เพื่อให้การพัฒนานักศึกษาสอดคล้องและเชื่อมโยกับนโยบายในการพัฒนาประเทศ (อรพรรณ ฤทธิ์มั่น, 2561, ออนไลน์)

รมช.ศึกษาธิการ "นพ.อุดม คชินทร" ได้แนะทิศทางของสถาบันอุดมศึกษาว่า ควรมีทิศทางในการปรับตัวให้รองรับพลวัตที่เปลี่ยนแปลงไป อาทิ การศึกษาอาชีพในโลกอนาคต การปรับรูปแบบการเรียนรู้จาก 1.0 ที่เรียนรู้จากอาจารย์อย่างเดียว ให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง (2.0) และสร้างองค์ความรู้ (3.0) นำไปสู่การอุดมศึกษาไทยในยุค 4.0 ที่มีหัวใจสำคัญ คือการสร้างนวัตกรรมและพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้มีคุณภาพสูงขึ้น เน้นการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรและผลิตภัณฑ์ เพื่อลดการนำเข้า รวมทั้งเป็นสังคมของการแบ่งปันและปรับตัวสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ยุคโลกาภิวัตน์ (อรรถพรณ ฤทธิ์มัน, ๒๕๖๑, ออนไลน์)

ดังนั้น การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในยุค Thailand 4.0 เป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่มีคุณค่าต่อผู้เรียน ต่อสังคมในสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาต้องมุ่งเน้นพัฒนาคนให้มีทั้งความรู้ ทักษะการคิดเป็น วิเคราะห์เป็น ทักษะการใช้ชีวิตตามทักษะในศตวรรษที่ 21 ก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ เกิดรูปธรรมในการศึกษา ก่อให้เกิดผลผลิตขึ้นในวงการศึกษา แล้วให้ผลผลิตนั้นเป็นผลผลิตในทางสร้างสรรค์ เป็นผลผลิตใหม่ๆ ที่เกิดจากความคิด สติปัญญา วิธีการของการศึกษานั้นๆ สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องสร้างคนให้มีลักษณะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ สร้างนวัตกรรม และคิดริบผิชอบ เพื่อสร้างคุณค่าให้กับตนเอง สังคม และประเทศชาติ

บทบาทหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษา คือ สถาบันที่จัดการศึกษาที่สูงกว่าระดับมัธยมศึกษา มีทั้งที่เป็นระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี คือ ระดับบัณฑิตศึกษา โดยทั่วไปส่วนใหญ่ใช้คำว่า "มหาวิทยาลัย" ซึ่งใช้สำหรับสถาบัน ที่เปิดสอนระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไป มหาวิทยาลัยจึงมีบทบาทหน้าที่ในการให้วิชาความรู้แก่ผู้ที่มาเรียน ดังที่ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก มีพระราชหัตถเลขาไว้ว่า "มหาวิทยาลัยเป็นสมอต้นความคิด ของชาติ" การจัดตั้งมหาวิทยาลัยต่างๆ ขึ้นมานั้น ล้วนมีบทบาทหน้าที่หลักในการดำเนินการกิจสำคัญ 4 ประการ คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัยและพัฒนา การบริการ ทางวิชาการ และการทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

การผลิตบัณฑิต

การผลิตบัณฑิตถือเป็นการกิจสำคัญที่สุดของมหาวิทยาลัย เพราะวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยก็เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้มีความรู้ในวิชาการและวิชาชีพตามศาสตร์และสาขาวิชาที่จัดขึ้นให้มีคุณลักษณะ ตามหลักสูตรที่กำหนด กระบวนการการผลิตบัณฑิตมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ คือ มีคณาจารย์ที่มีปริมาณและคุณภาพ ตามมาตรฐานหลักสูตรของคณะ สาขาวิชาต่างๆ ทำหน้าที่หลักในการสอน มีระบบและกลไกการบริหารจัดการหลักสูตร และการเรียนการสอนที่มีการควบคุมคุณภาพตาม

องค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ หลักสูตรการศึกษาในสาขาวิชาต่างๆ คณาจารย์ และระบบการพัฒนาอาจารย์ สื่อการศึกษาและเทคนิคการสอน ห้องสมุดและแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ อุปกรณ์การศึกษา สภาพแวดล้อม ในการเรียนรู้และบริการการศึกษา การวัดผลการศึกษาและสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของผู้เรียน และองค์ประกอบอื่น ที่มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งกำหนดขึ้น ตามที่เห็นเหมาะสม

การวิจัยและพัฒนา

มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งรวมผู้มีความรู้สูงของชาติ มหาวิทยาลัยจึงมีหน้าที่สำคัญ คือ การวิจัยเพื่อ การสร้างองค์ความรู้ใหม่ มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งส่งเสริมให้คณาจารย์และบุคลากรของมหาวิทยาลัยทำงานวิจัย เพื่อแสวงหาความรู้มาใช้ประโยชน์ ในการเรียนการสอน และการพัฒนางานของมหาวิทยาลัย และยังเป็น ที่พึ่งพา ทางวิชาการของหน่วยงานภายนอก ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ซึ่งส่งผลรวมถึงการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ มหาวิทยาลัยต้องมีระบบและกลไก ที่จะทำให้สามารถดำเนินงาน ผลิตผลงานวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การมีแผนงานการวิจัย มีการบูรณาการงานวิจัยกับการเรียนการสอน และมีการเผยแพร่สู่การใช้ประโยชน์อย่าง กว้างขวาง

การบริการทางวิชาการ

โดยที่มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งรวมสรรพวิชา ทั้งยังมีคณาจารย์และบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการ จัดการเรียนการสอน ที่มีความรู้หลากหลาย มหาวิทยาลัยจึงมีหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การให้บริการ วิชาการแก่สังคม ผลผลิตทางวิชาการ อาจมีทั้งวิชาการต่างๆ ที่เปิดสอนตามหลักสูตรอยู่แล้ว หรือการนำความรู้ มาจัดกลุ่มเป็นชุดความรู้ เพื่อวัตถุประสงค์อื่นให้เหมาะสม กับผู้รับความรู้ เช่น การให้ความรู้ในรูปแบบการ ฝึกอบรม การสัมมนา การบรรยาย ล้วนเป็นการให้การศึกษาต่อเนื่องแก่ประชาชน ผู้สนใจ รวมไปถึงการวิจัย เพื่อตอบคำถามต่างๆ ให้แก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ การจัดบริการทางวิชาการแก่สังคม ยังเป็นประโยชน์ ในการพัฒนาทางวิชาการให้แก่บุคลากรอีกทางหนึ่ง และเป็นโอกาสสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อสร้างความยอมรับและความมีชื่อเสียงในการช่วยเหลือสังคมมาสู่สถาบันด้วย

การทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

ชาติไทยเป็นชาติที่มีประวัติศาสตร์ ประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ที่ประชาชนชาวไทยต้องตระหนัก รู้รัก และร่วมกันเชิดชู ตลอดจนช่วยกันอนุรักษ์ให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป มหาวิทยาลัยนอกจากดำเนินการกิจ ในการผลิตบัณฑิต การวิจัยและการพัฒนา และการบริการวิชาการแก่สังคม แล้ว ยังมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การทะนุบำรุงศิลปะ และวัฒนธรรม ซึ่งการดำเนินการกิจตาม บทบาทนี้ มหาวิทยาลัยอาจกำหนดให้อยู่ในส่วนหนึ่ง ของการเรียนการสอนตามหลักสูตร หรือการบูรณาการเข้า

กับกิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อฟื้นฟู สืบสานพัฒนา สร้างสรรค์ และการส่งเสริม สนับสนุนหัวข้อการวิจัย รวมทั้ง การบริการวิชาการแก่สังคมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ และวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเผยแพร่ยกย่องผู้มีผลงานการอนุรักษ์ เพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม ผลที่ได้รับจากการเรียนรู้ และซึมซับศิลปะและวัฒนธรรม ทำให้ชาวไทยเข้าใจรากเหง้า อันเป็นต้นทุนที่สำคัญ ในการร่วมเป็นส่วนหนึ่ง ของการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ, ๒๕๖๒ : ออนไลน์)

แนวทางการพัฒนาคนของสถาบันอุดมศึกษา

เมื่อมีความเห็นที่ตรงกันว่า “การศึกษา” เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ ประเทศกำลังก้าวเข้าสู่ยุคที่ต้องเชื่อมต่อกับภาคเศรษฐกิจ สังคม อุตสาหกรรม รวมทั้งเทคโนโลยี นวัตกรรมจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาศักยภาพคนให้มีความทันสมัยสอดคล้องในการขับเคลื่อนประเทศ

การขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยก้าวไกลตามยุทธศาสตร์ชาติและเป็นมหาวิทยาลัย ๔.๐ อย่างแท้จริงนั้น ในปัจจุบันทุกมหาวิทยาลัยไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐหรือเอกชนต่างเตรียมพร้อมและดำเนินการไปแล้วในระดับหนึ่ง แต่เพื่อให้การเป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบและเป็นมหาวิทยาลัยที่แท้จริงนั้น ผู้เขียนได้ศึกษาจากตำราเอกสาร ได้มีการเสนอแนวทางให้มหาวิทยาลัยได้พิจารณา ก่อนเข้าสู่มหาวิทยาลัย 4.0 อย่างแท้จริง ซึ่งทุกมหาวิทยาลัยเป็นองค์กรที่พร้อมไปด้วยทรัพยากรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคน เงิน เครื่องมือ และอุปกรณ์ ดังนั้น การเดินตามพันธกิจอย่างครบวงจร และมีคุณภาพจึงจำเป็นต้องตระหนักดังนี้

ประการแรก พันธกิจด้านการจัดการศึกษา ทุกมหาวิทยาลัยต้องให้ความสำคัญกับการผลิตบัณฑิต หรือจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองตลาดแรงงานและความต้องการของผู้ประกอบการอย่างแท้จริง โดยคำนึงถึงศาสตร์ที่เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโลก ตลอดจนความพร้อมและความถนัดของตนเอง รัฐบาลมุ่งเน้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่อาศัยนวัตกรรมใหม่ และความคิดสร้างสรรค์ การที่มหาวิทยาลัยปรับปรุงหลักสูตรเพื่อตอบโจทย์สังคมโลกและรัฐบาลจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจวางเฉยได้ พร้อมกันนั้น การกำหนดแผนรับสมัครหรือผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาจำเป็นต้องคำนึงถึงคุณภาพมากกว่าปริมาณ มหาวิทยาลัยที่เสนอแผนการรับนักศึกษา โดยความเห็นชอบของสภาวิชาการ และสภามหาวิทยาลัยควรดำเนินการตามจำนวนที่กำหนด ไม่ควรที่จะมีการรับเกินและรับเพิ่มแบบรับตรงหลายรอบ การจัดทำแผนการรับนักศึกษาที่สอดคล้องกับตลาดแรงงานจะส่งผลดี ทำให้นักเรียนและผู้ปกครองมีทางเลือกในการกำหนดทิศทางการศึกษาของตนเอง และบุตรหลานได้

ประการที่สอง พันธกิจด้านการวิจัย หัวใจสำคัญของมหาวิทยาลัยในการแสวงหาองค์ความรู้ และนวัตกรรมใหม่คงหนีไม่พ้นการวิจัย มหาวิทยาลัยมีนักวิชาการที่พร้อมไปด้วยศักยภาพการขับเคลื่อนให้

อาจารย์และนักวิชาการตลอดจนนักศึกษา ศึกษาวิจัยเพื่อมาต่อยอดการพัฒนาประเทศ เป็นสิ่งที่ควรส่งเสริม ยิ่งในประเด็นนี้ต้องเห็นใจมหาวิทยาลัยที่เพิ่งเกิดใหม่ มีคนพร้อมแต่ขาดงบประมาณในการดำเนินการ ในหลายปีที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยทั้งหลายได้มีการเรียกร้องให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาการวิจัยให้มากกว่าที่เป็นอยู่ แต่ก็ไม่สามารถตอบสนองได้ อาจเป็นเพราะรัฐจำเป็นต้องทุ่มเทงบประมาณเพื่อการพัฒนางานที่จำเป็นและสำคัญกว่า แต่ก็ต้องชื่นชมอาจารย์และนักวิชาการในแต่ละมหาวิทยาลัยที่ดิ้นรนในการขอสนับสนุนงบประมาณการวิจัยจากองค์กรภาครัฐและเอกชน จนงานในแต่ละชิ้นที่ผ่านการศึกษาค้นคว้าสามารถต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีคุณภาพ ดังนั้น หากรัฐบาลจะขับเคลื่อนเศรษฐกิจ โดยอาศัยงานวิจัยจากมหาวิทยาลัย งบประมาณด้านนี้รัฐจึงไม่ควรมองข้าม

ประการที่สาม พันธกิจด้านการบริการวิชาการแก่สังคม เมื่อมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการบริการทางวิชาการด้วยมิติต่างๆ มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องกำหนดแผนยุทธศาสตร์ที่สามารถตอบโจทย์การพัฒนาได้ตามความต้องการของสังคม โดยเฉพาะอุตสาหกรรม 4.0 หรือการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ให้ผู้คนในชุมชน ตลอดจนผู้ประกอบการธุรกิจต่างๆ ที่จำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้จากนักวิชาการและนักศึกษาในรั้วมหาวิทยาลัยหลายๆ โครงการที่มหาวิทยาลัยดำเนินการในลักษณะบริการโดยไม่คิดมูลค่าเป็นตัวเงิน วันนี้การบริการเหล่านั้นสามารถสร้างคน สร้างงาน และสร้างเงินให้ชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ของในหลวงรัชกาลที่ 9

ประการที่สี่ พันธกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม มีความสำคัญยิ่งที่ทุกมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องตระหนักและให้ความสำคัญในระดับต้นๆ ทั้งนี้เพราะปัจจุบันสังคมเปลี่ยนแปลงไปมากจนทำให้คนรุ่นใหม่สับสนในเรื่องของความเป็นไทย มหาวิทยาลัยคงจะจัดงานด้านศิลปะและวัฒนธรรมแบบเดิมๆ ในลักษณะให้เป็นไปตามประเพณีและขนบธรรมเนียมคงไม่ได้ การสร้างการเรียนรู้โดยให้คณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษาเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทยในมิติที่แตกต่างจากในอดีต จึงเป็นบทบาทหน้าที่ของสำนักศิลปะและวัฒนธรรมของแต่ละสถาบันที่จะต้องคิดค้นนวัตกรรมที่สำคัญ ทำอย่างไรที่จะให้นักศึกษาและคณาจารย์ ตลอดจนบุคลากรซึ่งเป็นประชาคมในองค์กรรวมจะได้เป็นต้นแบบในด้านการมีวัฒนธรรมอย่างแท้จริง โดยเฉพาะนักศึกษาต้องให้ความสำคัญ ในการเคารพต่อวัฒนธรรมประเพณีที่คนรุ่นเก่าได้ปลูกฝัง เช่น มหาวิทยาลัยจะอย่างไรให้นักศึกษาแต่งกายได้ถูกต้องตามระเบียบ ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความพอเพียงบนพื้นฐานของเยาวชนต้นแบบ

การที่มหาวิทยาลัยจะมีความพร้อมกับการเป็นมหาวิทยาลัย 4.0 เพื่อตอบโจทย์และสนองนโยบายของรัฐบาลได้อย่างมีคุณภาพ มหาวิทยาลัยควรที่จะต้องมองไปในอนาคต โดยเฉพาะการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ตามแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560-2574) ซึ่งการผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้มีคุณภาพตอบสนอง

ความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศในอนาคต ถือว่าเป็นพันธกิจหรือบทบาทหน้าที่หลักที่ทุกมหาวิทยาลัยต้องคำนึงถึงให้มากที่สุด และในประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ พล.อ. ดาวพงษ์ รัตนสุวรรณ อธิการบดีว่า การกระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้ออกมาแสดงทรรศนะก่อนหน้านี้ว่า สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างมากในการผลิตคนให้ออกมาเป็นกำลังสำคัญของชาติ และแผนอุดมศึกษาฉบับที่ 3 ต้องตอบโจทย์การพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง คำนึงถึงการสร้างพลเมืองที่ดีของชาติที่มีวินัย เคารพต่อกฎหมาย อย่างมุ่งมั่นแต่ผลิตบัณฑิตที่ต้องการแต่ปริญญา

แผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560-2574) ที่คณะกรรมการการอุดมศึกษาดำเนินการ จะมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้มหาวิทยาลัยก้าวไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัย 4.0 ได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้เนื่องจาก รศ.คุณหญิงสุนทนา พรหมบุญ ประธานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้เน้นให้เห็นถึงหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ อุดมศึกษาต้องเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ การปฏิรูปอุดมศึกษาต้องเป็นไปภายใต้แนวคิดของอุดมศึกษาเป็นหัวใจในการปรับการศึกษาทั้งระบบตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงอุดมศึกษา และปรับระบบอุดมศึกษาอย่างเป็นขั้นตอนและมองอย่างบูรณาการ ทั้งนี้ แผนอุดมศึกษาฉบับที่ 3 จะเน้นการทำงานเชิงรุก โดยกำหนดให้อุดมศึกษาเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ โดยระยะแรกต้องปรับระบบอุดมศึกษา วิเคราะห์ศักยภาพแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงและเป้าหมายที่ต้องการ รวมทั้งกำหนดการผลิตบัณฑิตที่ตรงกับยุทธศาสตร์ของชาติ แต่ยังไม่ให้อิสระแก่สถาบันอุดมศึกษาจัดทำแผนตามความเหมาะสม และบริบทของแต่ละสถาบัน (รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร, 2562, มติชนออนไลน์)

ดังนั้น การทำหน้าที่ตามบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพของคน โดยเฉพาะการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้นักเรียนสามารถเข้าถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษาถือเป็นภาระหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้กระบวนการ ทางปัญญา ที่พัฒนาบุคคลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ โดยเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุข บูรณาการเนื้อหาสาระตามความเหมาะสมของระดับการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม สาระการเรียนรู้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ทันสมัย เน้นกระบวนการคิด และการปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้ตามสภาพจริง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง เป็นกระบวนการที่มีทางเลือกและมีแหล่งเรียนรู้ ที่หลากหลาย น่าสนใจ เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีผู้เรียน ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้และมุ่งประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ'

กระบวนการพัฒนาคณะของสถาบันอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาถือได้ว่าเป็นเครื่องมือการพัฒนาประเทศและพัฒนาชุมชนที่สำคัญ เพราะเป็นแหล่งสร้างความรู้ในการพัฒนาประเทศ เป็นแหล่งสร้างคนออกไปพัฒนาประเทศ และเป็นแหล่งช่วยเหลือประเทศในการแก้ปัญหาต่างๆ ซึ่งมีกระบวนการปฏิรูประบบอุดมศึกษาดังนี้

1. สถาบันอุดมศึกษาต้องกำหนดนิยามอุดมศึกษาใหม่ให้เป็นสมองในการคิด สามารถสร้างนวัตกรรม
2. สถาบันอุดมศึกษาต้องครอบคลุมการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาทุกกลุ่ม ทุกสังกัด สร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในสังคม
3. สถาบันอุดมศึกษาต้องมีลักษณะ Proactive มีวิสัยทัศน์เชิงรุก เน้นยุทธศาสตร์ที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนา
4. สถาบันอุดมศึกษาต้องให้อุดมศึกษามีส่วนช่วยในการออกแบบการศึกษาของชาติทุกระดับ
5. สถาบันอุดมศึกษาต้องนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบ ทั้งการปรับโครงสร้าง อำนาจหน้าที่และระบบการจัดสรรทรัพยากร รวมทั้งบทบาทการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา
6. สถาบันอุดมศึกษาต้องมีลักษณะที่ยืดหยุ่น ปรับตัวได้ตลอดเวลา รองรับแนวโน้มที่เปลี่ยนแปลงของบริบทโลก
7. สถาบันอุดมศึกษาต้องวางแนวทางการสร้างคน องค์ความรู้ให้กับภาคการผลิต ภาคสังคม ชุมชนท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาอย่างสมดุล
8. สถาบันอุดมศึกษาควรทบทวนสภาพแวดล้อม วิเคราะห์ข้อจำกัดในด้านต่างๆ ทั้งภายนอกและภายในที่ส่งผลกระทบต่ออุดมศึกษามาเป็นข้อมูลประกอบการจัดทำแผนอุดมศึกษาฯ 15 ปี ฉบับที่ 3 (ดร.สุเมธ แยม์นุ่น, 2558 : 5)

การที่สถาบันอุดมศึกษาจะสามารถพัฒนาคณะเพื่อเป็นขุมกำลังของประเทศได้นั้น กระบวนการพัฒนาคณะของสถาบันอุดมศึกษาต้องมีนโยบายในเชิงสร้างสรรค์และผลิตนวัตกรรม จำเป็นจะต้องกำหนด คุณลักษณะของผู้เรียนขึ้นใหม่ให้ก้าวหน้า อุดมศึกษาต้องจัดหลักสูตรในแนวสร้างสรรค์ จัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผลผลิต และปรับองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการสร้างสรรค์และผลิตนวัตกรรม เป้าหมายของสถาบันอุดมศึกษาในแนวทางสร้างสรรค์และผลิตนวัตกรรม คือ การที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องสร้างคนรุ่นใหม่ของสังคมไทยให้ได้ คนรุ่นใหม่ที่ดีควรมีคุณลักษณะ ๔ ประการ คือ

1. Critical Mind เป็นคนที่รู้จักคิดวิเคราะห์ มีวิจารณ์ญาณ รู้จักที่จะเลือกหรือไม่เลือกสิ่งใดด้วยเหตุผล ไม่หลงตามกระแสข้อมูลต่างๆ ไม่หลงตามกระแสของโฆษณาชวนเชื่อ ไม่ตามกระแสสังคมโดยไม่มองตนเอง

2. Creative Mind สามารถที่จะคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้นได้ในสังคมไทยเอง เมื่อคิดแล้วก็พัฒนาทำตามความคิดของตนเองหรือพัฒนาผลงานจากความคิดของต่างประเทศให้เป็นของตน และเหมาะสมกับชุมชน และของประเทศให้ได้

3. Productive Mind สถาบันอุดมศึกษาต้องสร้างคนรุ่นใหม่ให้มีจิตสำนึกที่จะสร้างผลผลิตที่เป็นรูปธรรมขึ้นมาให้ได้ เพื่อจะได้สร้างสิ่งของและคุณค่าในสังคมไทยขึ้น ให้สังคมไทยมีนวัตกรรมมากมายที่จะใช้ในชุมชน และสังคมได้ และเป็นผลงานที่เกิดจากการคิดค้นใหม่บนพื้นฐานของสังคมไทยเอง หรือคิดต่อยอดจากผลงานของต่างประเทศก็ได้ การพัฒนาสังคมจึงจะยั่งยืนและคงทน

4. Responsible Mind คนรุ่นใหม่ของสังคมไทยจะต้องมีความรับผิดชอบ มีความรู้สึกร่วมได้ร่วมเสียกับสังคม มีสำนึกทางสังคมเห็นว่าปัญหาและทางออกของสังคมไทยจะต้องเป็นความรับผิดชอบร่วมกัน การปลูกฝังจิตสำนึกของสังคมจึงเป็นเรื่องสำคัญ คนรุ่นใหม่มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย (Thai Pride) ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขสังคมไทยเองและสังคมโลกด้วยพร้อมกัน (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2558 : 86 – 87)

สรุปได้ว่า สถาบันอุดมศึกษาไทยควรแสดงบทบาท และบทบาทแนวทางเพื่อการพัฒนา เสนอกระบวนการทางเลือกที่หลากหลาย สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องไม่เป็นอุดมศึกษาที่พึ่งพาแต่ต่างประเทศเท่านั้น แต่ต้องเป็นอุดมศึกษาที่เติบโตและพัฒนาในชุมชนของไทยเองด้วยการแสดงบทบาทเชิงสร้างสรรค์และมีผลงานให้ได้ คือ

1. สถาบันอุดมศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนรากฐานที่ดีให้นักเรียนได้เรียนรู้ ฝึกฝนให้มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยีที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมไทย รวมทั้งทักษะใหม่สำหรับการเรียนรู้ของเยาวชนในยุคปัจจุบัน เพื่อให้ใช้ทักษะเหล่านี้ในการดำเนินชีวิตและการทำงานได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยมากที่สุด

2. สถาบันอุดมศึกษาจัดกระบวนการพัฒนาชุมชน เพื่อการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยการเชื่อมโยงองค์ความรู้จากนักวิชาการผ่านกระบวนการวิจัย บริการวิชาการ นำไปสู่การถ่ายทอดเทคโนโลยี นวัตกรรมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมให้กับชุมชนก่อเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งด้านสุขภาพ ความเป็นอยู่ของวิถีชีวิต การสร้างอาชีพ การเป็นชุมชนต้นแบบแห่งการเรียนรู้

3. สถาบันอุดมศึกษาจัดแสดงนวัตกรรมทางสังคมที่สร้างขึ้นโดยสถาบันอุดมศึกษาของไทย มีการแข่งขันการนำเสนอผลงานนวัตกรรมของนักศึกษา เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้สร้างสรรค์พัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติในอนาคต และทำให้ได้เห็นตัวอย่างและเข้าใจคำว่า “Social Innovation” รวมทั้งบทบาทของอุดมศึกษาไทยในการขับเคลื่อนธุรกิจเพื่อสังคม ผ่านการใช้นวัตกรรมทางสังคม ซึ่งจะเป็นพลังที่ขับเคลื่อนธุรกิจเพื่อสังคมในประเทศอย่างยั่งยืน

4. สถาบันอุดมศึกษาไทยควรเป็นศูนย์กลางที่เชื่อมโยงภาครัฐและภาคอุตสาหกรรม เนื่องจากความพร้อมทางด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ บุคลากร สถานที่ เครื่องมือ อุปกรณ์ กิจกรรม บริการที่สนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาประเทศไปสู่โมเดล Thailand 4.0 อย่างแท้จริง

5. สถาบันอุดมศึกษาผลักดันให้งานวิจัยจากสถาบันการศึกษา หรือสถาบันวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ โดยสนับสนุนมหาวิทยาลัยที่มีศักยภาพให้เป็นศูนย์กลางนวัตกรรม ด้วยการส่งเสริมให้มีเครื่องมือขนาดใหญ่ที่จะขยายผลงานสู่ระดับต้นแบบ ทุนพัฒนานวัตกรรม เพื่อต่อยอดงานวิจัย

6. สถาบันอุดมศึกษาไทยร่วมมือกับมหาวิทยาลัยต่างประเทศ ทั้งด้านวิชาการ งานวิจัย กิจกรรมของนิสิตนักศึกษา เพื่อส่งเสริมพัฒนานิสิต เช่น การจัดทำโครงการเกษตร เทคโนโลยีทางการแพทย์ โครงการด้านปัญญาประดิษฐ์ ดิจิทัลเทคโนโลยีหุ่นยนต์ โครงการด้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์วัฒนธรรม เป็นต้น

สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาคนในยุค Thailand 4.0 เป็นขุมปัญญาของประเทศ

การศึกษาในยุค Thailand 4.0 มีความหมายมากกว่าการเตรียมความพร้อมด้านความรู้เท่านั้น แต่เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ โดยมีการกำหนดทิศทางที่ชัดเจนและมีแผนในการเตรียมความพร้อมของคนทุกด้าน ให้สามารถมีชีวิตที่ดี อยู่รอดในสังคม และทำมาหากินเป็น โดยเฉพาะในส่วนของนักเรียนนักศึกษาต้องสอนให้มี "ความรู้คู่คุณธรรม และมีทักษะในศตวรรษที่ ๒๑" ในเรื่องของความรู้ กระทรวงศึกษาธิการมียุทธศาสตร์ตามแผนปฏิรูปการศึกษาในทุกระดับอยู่แล้ว แต่ในเรื่องของความรู้หรือคุณธรรมนั้น เชื่อว่าควรเริ่มสั่งสอนและสร้างสมมาตั้งแต่วัยเด็ก เพราะจะได้ผลสะท้อนกลับคุ้มค่างับต้นทุนที่ทุ่มลงไปมากกว่าวัยอื่น ๆ ในส่วนของการส่งเสริมการเรียนการสอน STEM Education (Science, Technology, Engineering, Mathematics) ก็มีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความเข้าใจและรู้เท่าทันโลกยุค Thailand 4.0 โดยเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของโลกและวัตถุต่าง ๆ และเมื่อมีการตระหนักรู้เกี่ยวกับ STEM อย่างถ่องแท้แล้ว ก็จะนำมาซึ่งนวัตกรรม (Innovation) ที่จะป็นฐานในการพัฒนาประเทศต่อไป

กระทรวงศึกษาธิการได้ขับเคลื่อนและส่งเสริม STEM Education มีความก้าวหน้าไปมาก พร้อมทั้งมีแผนที่จะบูรณาการ การทำงานของหน่วยงานที่จัดการเรียนการสอน STEM Education ทั้ง 7 หน่วยงาน ได้แก่ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.), สำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), สำนักงานคณะกรรมการการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ (สวทน.), สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.), สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ในรูปแบบของคณะกรรมการนโยบายการจัดการเรียนการสอนสะเต็มศึกษาในสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อทำ

หน้าที่อำนวยความสะดวกการจัดการเรียนการสอน พัฒนาหลักสูตร และขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนเป็นไปในทิศทางเดียวกันด้วย

นอกจากนี้ ต้องยอมรับว่าภาษาอังกฤษ ยังเป็นหัวใจสำคัญในการสื่อสารกับนานาชาติ ทั้งเพื่อการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนความรู้ การประสานความร่วมมือ และการค้าขาย ซึ่งที่ผ่านมา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการยกระดับภาษาอังกฤษของประเทศผ่านโครงการสำคัญต่าง ๆ อาทิ การพัฒนาครูภาษาอังกฤษผ่านกระบวนการ Boot Camp, จัดทำแอปพลิเคชัน Echo Hybrid, Echo English เป็นต้น ในส่วนของเรื่องครุภัณฑ์ พบว่าครูจบใหม่บางส่วนยังประสบปัญหาไม่มีความมั่นใจในการสอนเท่าที่ควร จึงหันไปสอนตามตำราและสื่อที่มีอยู่ ซึ่งก็แน่นอนว่าต้องส่งผลถึงคุณภาพเด็กและเยาวชนด้วย ดังนั้นหากต้องการที่จะเปลี่ยนแปลง (Change) การสอนของครู ก็ควรที่จะพัฒนาปรับปรุงตำราเรียนให้มีมาตรฐานและตอบสนองต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง เพราะตำราที่ดีจะช่วยส่งเสริมและกระตุ้นให้เด็กอยากเรียนรู้ อยากตั้งคำถาม ซึ่งองค์ประกอบของตำราที่ดี มีหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นรูปเล่มสวยงาม มีภาพประกอบที่ดี มีหัวเรื่องบทเรียนและเป้าหมายที่ชัดเจน ตลอดจนมีวิธีการและตัวอย่างในการแก้โจทย์ - แก้ปัญหา เป็นต้น

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การที่สถาบันอุดมศึกษาจะมีความพร้อมกับการพัฒนาคน ในยุค 4.0 เพื่อตอบโจทย์และสนองนโยบายของรัฐบาลได้อย่างมีคุณภาพ สถาบันอุดมศึกษาควรที่จะต้องมองไปในอนาคตโดยเฉพาะการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ตามแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 3 (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๔) ซึ่งการผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้มีคุณภาพตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศในอนาคต ถือว่าเป็นพันธกิจหรือบทบาทหน้าที่หลักที่ทุกมหาวิทยาลัยต้องคำนึงถึงให้มากที่สุด ประเด็นสำคัญคือ สถาบันอุดมศึกษาจะขับเคลื่อนพันธกิจดังกล่าวไปได้อย่างไร เพื่อให้สามารถดำเนินไปพร้อม กับการผลิตบัณฑิตอย่างบูรณาการในการศึกษายุค Thailand 4.0 การเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้เป็นการขับเคลื่อนประเทศไทย 4.0 ที่มุ่งให้ประเทศมีรายได้สูง ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม Thailand 4.0 ที่จะสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ให้กับประเทศไทย ในศตวรรษที่ 21

ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาควรให้ความสำคัญต่อการกำหนดยุทธศาสตร์ทั้งในด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้สร้างนวัตกรรม มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ ทักษะการใช้ชีวิต และการค้นคว้าวิจัย เพื่อสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งถือว่าการสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรมอีกรูปแบบหนึ่ง สถาบันอุดมศึกษา จึงจะเป็นที่พึ่งของสังคมในฐานะที่สถาบันอุดมศึกษาเป็นชุมชนปัญญาของประเทศ

References

- กระทรวงศึกษาธิการ, (2562). **แผนปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบได้ประจำปีงบประมาณ**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.
- จรัส สุวรรณเวลา. (2551). **ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนิตา รักษ์พลเมือง. (2534). **พื้นฐานการศึกษา หลักการแนวคิดทางสังคม**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดีจำกัด.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2558). **80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. นนทบุรี : พืบาลานซ์ดีไซด์ แอนปริ้นติ้ง.
- ดร.สุเมธ แยมมุ่น. เอกสารนำเสนอเรื่อง การดำเนินการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560 – 2574). เมื่อ 28 สิงหาคม 2558 ณ โรงแรมรามาร การ์เด็นส์.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2559). **การศึกษา 4.0 เป็นยิ่งกว่าการศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2558). **การอุดมศึกษากับสังคมไทย**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, (2543). **รายงานการเสวนาทางวิชาการ มิติใหม่ของการประเมินผล : การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ..
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). **(ร่าง) กรอบทิศทางแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560 – 2574) ฉบับปรับปรุง 1 เมษายน 2559**. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ..
- สุคนธ์ สินธพานนท์. (2560). **ครูยุคใหม่กับการจัดการเรียนรู้สู่การศึกษา 4.0**, พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคนิควรรณกิจ.
- รัฐพงศ์ บุญญานวัตร. (16 มีนาคม 2562). **มติชนออนไลน์**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://www.matichon.co.th/columnists/news_414150
- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ. เล่มที่ 38. เรื่องที่ 3 การอุดมศึกษา. **บทบาทหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา**. (15 มีนาคม 2562). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=38&chap=3&page=t38-3-infodetail09.html>
- อรพรรณ ฤทธิ์มั่น. (14 มีนาคม 2562). **ทิศทางการพัฒนาบัณฑิตไทย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=50496&Key=news_Teerakiat